

EĞİTİM KURUMLARINDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

Editör

Prof.Dr. Ozan ŞENKAL

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-2396-63-6

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Rahime DİLMEN

Kitap Adı

Eğitim Kurumlarında
İş Sağlığı ve Güvenliği

Yayıncı Sertifika No

25465

Editör

Prof. Dr. Ozan ŞENKAL

Baskı ve Cilt

Bizim Dijital Matbaa

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Bisac Code

EDU000000

DOI

10.37609/akya.2308

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İÇİNDEKİLER

<i>Önsöz</i>	<i>xi</i>
<i>Tanımlar ve Kısaltmalar</i>	<i>xiii</i>
<i>Giriş</i>	<i>1</i>
<i>Genel Amaç</i>	<i>3</i>

BÖLÜM 1

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE GİRİŞ 5

1.1. Dünyada ve Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramının Tarihsel Gelişimi	5
1.2. İSG ile İlgili Mevzuat	10

BÖLÜM 2

EĞİTİM KURUMLARINDA İSG ÇALIŞMALARI 13

2.1. Acil Çıkışlar	13
2.2. Kazalar	14
2.3. İlk Yardım	14
2.4. Tatbikat Yapılması	14
2.5. Mesai Saatleri Dışında Okulun Kullanımı	15
2.6. Bina Hizmetleri	15
2.7. Sağlık ve Güvenlik Kontrolleri	15
2.8. Soyunma Odaları	16
2.9. Beslenme Ortamları	16
2.10. Raporlama	16
2.11. Gözetim	17
2.12. Laboratuvar ve Atölyeler	17
2.13. Ziyaretçiler	17
2.14. Eğitim	18

2.15. Risk Değerlendirmesi	18
2.16. Alet ve Teçhizatın Güvenli Kullanımı	18
2.17. Okulun Kendi İmalatı	19
2.18. Büro Çalışmaları ve Ekranlı Araçlarla Yapılan Çalışmalar	19
2.19. Kişisel Koruyucu Donanımlar (KKD)	20
2.20. Yüklerin Taşınması	21
2.21. Asansörler	21
2.22. Merdivenler	22
2.23. Tehlikeli Maddeler ve Kimyasallar	22
2.24. Basıncılı Sistemler	23
2.25. Duman ve Tozların Uzaklaştırılması	24
2.25. Elektrik	24
2.27. Kaynak ve Lehim İşleri	27
2.28. Teknik Geziler, Stajlar ve İşletmelerde Beceri Eğitimi	27
2.29. Yükleniciler	27
2.30. Gürültü	27
2.31. Titreşim	28
2.32. Aydınlatma	28
2.33. Ortam Sıcaklığı	29
2.34. Havalandırma	29
2.35. Yerleşim Planı	29
2.36. Düzenlilik ve Temizlik	30
2.37. Yüksekte Yapılan Çalışmalar	30
2.38. Yaya ve Araç Trafığı İle Açık Alan Çalışma Yerleri	30
2.39. Yangın Talimatları	31
2.40. Güvenlik ve Sağlık İşaretleri	31

BÖLÜM 3

EĞİTİM KURUMLARINDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

POLİTİKASI ÇALIŞMALARI 33

3.1. Risk Değerlendirmesinin Amaç ve Gereklere	33
3.2. Riskler Ne Zaman Tanımlanmalı ve Değerlendirilmelidir?	34
3.3. Okulda ve Kurumlarda İş Riskleri Kim Tarafından Tanımlanmalı ve Değerlendirilmeli?	35

3.4. Okul Ortamının ve Çalışma Koşullarının İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi	35
3.5. Tehlike Kaynağı Oluşturabilecek Unsurlar	35
3.5.1. Genel Kullanım Alanlarına ve Okulun Fiziksel Yapılarına İlişkin Olarak	35
3.5.2. Çalışma Ortamlarına İlişkin Olarak	35
3.6. İSG Form ve Belgeleri	36
3.7. Konu Hakkında Kimler Bilgi Verip Yönlendirebilir ve Kontrol Mekanizması Kimdir?	36
3.8. İdarecilerden İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi Konusunda Çalışma Konuları	37

BÖLÜM 4

EĞİTİM KURUMLARINDA ZORUNLU SORUMLULUKLAR 39

4.1. Okul Düzeyinde İş Sağlık ve Güvenlik Kurulu (OSGK)	39
4.1.1. İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu (Madde 22)	40
4.1.2. Kurulun Oluşumu (Madde 6)	41
4.1.3. Eğitim (Madde 7)	41
4.1.4. Görev ve Yetkiler (Madde 8)	42
4.2. Kurulun Başlıca Görevleri Nelerdir?	45
4.3. Kurulun Çalışma Esasları Nelerdir?	45
4.4. Okullarda İş Sağlığı ve Güvenliği Kurullarının Oluşturulması	45
4.4.1. Fen Lisesi/Anadolu Lisesi /İmam Hatip Lisesi Müdürlüğü İSG Kurulu	46
4.4.2. Ortaokul Müdürlüğü İSG Kurulu	46
4.4.3. İlkokul /Anaokulu Müdürlüğü İSG Kurulu	47
4.4.4. Öğretmenevleri, Hizmet İçi Eğitim Merkezleri ve Diğer Sosyal Kurumlarda İSG Kurulu	47
4.4.5. Okulların Nitelikleri Göz Önüne Alınarak; Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi İle Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne Bağlı Okul ve Kurumlarının İSG Kurulu	47
4.5. Okul İdarecilerinin Dikkat Edeceği Hususlar	48

BÖLÜM 5

EĞİTİM KURUMLARINDA RİSK YÖNETİMİ VE DEĞERLENDİRMESİ 51

5.1. Risk Değerlendirmesinde Yer Alan Kavramlar ve Tanımlar	51
5.2. Risk Analizi ve Risk Değerlendirmesinde İzlenecek Metotlar	52
5.2.1. Risk Analizi ve Risk Değerlendirmesi Çalışmalarının Gerçekleştirilme Sıklığı	52

5.2.2. Risk Analizi ve Risk Değerlendirmesi Çalışmalarında Dikkat Edilecek Hususlar	53
5.2.3. Risk Analizi ve Risk Değerlendirmesi İş Akış Şeması	53
5.2.4. Risk Analizi ve Risk Değerlendirmesi Yöntemi	54
5.2.5. Risk Değerlendirme Yöntemi	54
5.3. Risk Değerlendirme Çalışmaları	56
5.3.1. İşveren Yükümlülüğü	56
5.3.2. Risk Değerlendirmesi Ekibi	57
5.3.3. Tehlikelerin Tanımlanması	58
5.3.4. Risklerin Belirlenmesi ve Analizi	62
5.3.5. Risk Kontrol Adımları	62
5.3.6. Dokümantasyon	63
5.3.7. Risk Değerlendirmenin Yenilenmesi	63
5.3.8. Risk Değerlendirmesinin Amacı	65
5.3.9. Okullarda Ortam Gözetimlerin Yapılması	65

BÖLÜM 6

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM KURUMLARINDA İSG 81

6.1. Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarında İSG	81
6.2. Atölye Alanları İçin Ortak Öneriler	82
6.3. Elle Taşıma İşlerinde İSG	83
6.4. Yükün Özellikleri	83
6.5. Fiziksel Güç Gereksinimi	84
6.6. Çalışma Ortamının Özellikleri	84
6.7. İş Ekipmanlarının Kullanılmasında İSG	84
6.8. Bakım, Onarım ve Periyodik Kontroller	86
6.9. Basınçlı Kaplarla Çalışmalarda İSG	88
6.9.1. Tüplerin Depolanması	89
6.10. Kişisel Koruyucu Donanımlar (KKD)	91
6.11. Toplu Koruma Uygulamaları	91
6.12. Kişiyeye Yönelik Koruma Uygulamaları	91
6.13. Sağlık ve Güvenlik İşaretleri	93

BÖLÜM 7**EĞİTİM KURUMLARINDA ACIL DURUM PLANLARI, YANGINLA MÜCADELE VE İLK YARDIM PLANLARI 95**

7.1. Acil Durum Tipleri	95
7.1.1. A Tipi Acil Durumlar	95
7.1.2. B Tipi Acil Durumlar	95
7.1.3. İş Saatleri İçinde A-Tipi Acil Durum Oluştığında	96
7.1.4. İş Saatleri Dışında A-Tipi Acil Durum Oluştığında	96
7.2. Acil Durum Planının Devreye Sokulması	97
7.3. Acil Durumda Yönetim ve Ekipler	97
7.3.1. Acil Durum Yönetim Kadrosunun Görevleri	97
7.3.2. İşyeri Hasar Tespit Ekipleri	97
7.3.3. Kurtarma Ekipleri	98
7.3.4. Yangın Söndürme ve Tahliye Ekipleri	98
7.3.5. İlk Yardım Ekibi	99
7.3.6. Sosyal Yardım Ekibi	99
7.3.7. Lojistik Yardım Ekibi	99
7.4. Örnek Acil Durum Telefonları ve Kaçış Krokisi	100
7.5. Tatbikatlar	101
7.6. Acil Durum Ekipmanları	101
7.6.1. Kurtarma Araç-Gereçleri ve Yerleri	101
7.7. Acil Durum Müdahale Yöntemleri	102
7.7.1. Yangına Müdahale Eylem Planı	102
7.7.2. Sel-Su Baskını Eylem Planı	103
7.7.3. Yıldırım Düşmesi Müdahale Planı	104
7.7.4. Patlama Müdahale Planı	104
7.7.5. Sabotaj ve Bomba İhbarı Alındığında Uygulanacak Usuller	104
7.7.6. Trafik Kazası Müdahale Planı	105
7.7.7. Çevre Kirliliği Müdahale Planı	105
7.7.8. Döküntü-Sızıntı Müdahale Planı	106
7.7.9. Besin Zehirlenmesi Müdahale Planı	106
7.7.10. İş Kazası Müdahale Planı	107
7.7.11. Hırsızlık Müdahale Planı	108

7.7.12. Elektrik arpması Müdahale Planı	109
7.7.13. Gaz Zehirlenmesi Müdahale Planı	109
7.7.14. Yanık Müdahale Planı	109
7.7.15. Travma Müdahale Planı	110
7.8. Okullarda İş Güvenliği İçin Kullanılan Renkler ve Anlamları	111

BÖLÜM 8

EĞİTİM KURUMLARINDA GENEL KONTROL ANALİZİ 113

8.1. Eğitim Kurumlarında Genel Kontrol Analizi Listeleri	113
--	-----

EKLER

EK-1 Alan Acil Müdahale Bilgi Formu	151
EK-2 Acil Durum Ekipleri	152
EK-3 Acil Durum Raporu Formu	154
EK-4 Yangın Acil Durum Eylem Planı	155
EK-5 İş Kazası Acil Durum Eylem Planı	156
EK-6 Elektrik arpması Müdahale Planı	157
EK-7 Besin Zehirlenmesi Müdahale Planı	158
EK-8 Tahliye Planı Örneği	159
EK-9 Tahliye Raporu	160
EK-10 İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Dosyası ve Gerekli Dökümantasyon	161

YAZARLAR

Prof. Dr. Ozan ŞENKAL

*Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
İş Güvenliği Eğitici & C Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı*

Yrd. Doç. Dr. M. Emre SEZGİN

*Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
C Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı*

Teknik Öğretmen Murat AYDIN

*İsmet İnönü Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Teknik Öğretmeni
C Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı*

Doç. Dr. Özgül AKIN ŞENKAL

Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖNSÖZ

Eğitim kurumlarımızda sağlıksız ve güvensiz ortamlardan kaynaklanan çeşitli olaylar yaşanması birçok kayıpları da beraberinde getirmektedir. Bu kayıpları önlemek için iş sağlığı ve güvenliğini iyi bilmek ve buralardaki risk tanımını yapabilmek çok önemlidir. Eğitim faaliyetleri alanlarına ilişkin risk haritası oluşturmak ve risklerin değerlendirilmesi yoluyla ortamdaki tehlikeleri ve riskleri izlemek ancak planlı ve bilimsel bir çalışma ile mümkündür. Amacımız çeşitli eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü okullarda **“Önlemek ödemekten kolaydır”** ilkesinden yola çıkarak ilgili 6331 sayılı kanun çerçevesinde mevzuat akışının takip edilmesidir. Ayrıca güncel yönetmelik ve resmi yazışmaların incelenerek; bilgi kirliliğini en aza indirmek, okullarda İSG kültürünü oluşturmak ve güvenli çalışma ortamının hazırlanmasına katkı sağlamaktır.

TANIMLAR VE KISALTMALAR

Bakanlık: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Müdürlük: İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü (İSGGM)

İSG: İş Sağlığı ve Güvenliği

Proaktif: Çağdaş yaklaşımdır. Sistem bozukluğundan çok, güvenlik yönetim sisteminin incelenmesine, risk değerlendirme ve güvenlik kültürüne odaklanır. Olay gerçekleşmeden öncesine, çalışanlara ve güvenli olmayan uygulamalara odaklanır.

Reaktif: Geleneksel yaklaşımdır. Bu yaklaşımda kazaların ve sistem bozukluklarının incelenmesi esastır. Olay sonrası inceleme ve işin yeniden düzenlenmesine odaklanır.

İşçi: İş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişi

İşveren: İş sözleşmesine dayanarak işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişi yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlar

İş Yeri: Aynı yönetim altında örgütlenen işyerine bağlı yerler ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve mesleki eğitim yerleri ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçları da içeren organizasyon

İş Kazası: İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen özre uğratan olay

İşyeri Hekimi: İş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, işyeri hekimliği belgesine sahip hekim

İş Güvenliği Uzmanı: İş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip mühendis, mimar veya teknik eleman

Destek Elemanı: Asli görevinin yanında iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili önleme, koruma, tahliye, yangınla mücadele, ilk yardım ve benzeri konularda özel olarak görevlendirilmiş uygun donanım ve yeterli eğitime sahip kişi

İSGK: İş sağlığı ve güvenliği kurulu. 4857 sayılı İş kanunu kapsamına giren, sanayiden sayılan, devamlı olarak **en az 50 (elli)** işçi çalıştıran işyerleri tarafından kurulması zorunludur.

OSGB: Ortak sağlık ve güvenlik birimleri. Bir veya birden fazla işyerine iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini vermek üzere işyeri dışında kurulan, gerekli donanım ve personele sahip ve Müdürlük tarafından yetkilendirilen kamu kurum ve kuruluşları ve tüzel kişiler.

OSGK: Okul Sağlık ve Güvenlik Kurulu

ASGK: Alan Sağlık ve Güvenlik Kurulu

İSG – Kâtip: İş sağlığı ve güvenliği hizmetleri ile ilgili iş ve işlemlerin Genel Müdürlükçe kayıt, takip ve izlenmesi amacıyla kullanılan İş Sağlığı ve Güvenliği Kayıt, Takip ve İzleme Programı

Çalışan Temsilcisi: İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çalışmalara katılma, çalışmalarını izleme, tedbir alınmasını isteme, tekliflerde bulunma ve benzeri konularda çalışanları temsil etmeye yetkili çalışan

Risk: Tehlikeden kaynaklanacak kayıp, yaralanma ya da başka zararlı sonuç meydana gelme ihtimali

Kabul Edilebilir Risk Seviyesi: Yasal yükümlülüklerle ve işyerinin önleme politikasına uygun, kayıp veya yaralanma oluşturmayacak risk seviyesi

Ramak Kala Olay: İşyerinde meydana gelen; çalışan, işyeri ya da iş ekipmanını zarara uğratma potansiyeli olduğu halde zarara uğratmayan olay

Risk Değerlendirmesi: İşyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi, bu tehlikelerin riske dönüşmesine yol açan faktörler ile tehlikelerden kaynaklanan risklerin analiz edilerek derecelendirilmesi ve kontrol tedbirlerinin kararlaştırılması amacıyla yapılması gerekli çalışmalar

Tehlike: İşyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek, çalışanı veya işyerini etkileyecek zarar veya hasar verme potansiyel

Tehlike Sınıfları: İş sağlığı ve güvenliği açısından, yapılan işin özelliği, işin her safhasında kullanılan veya ortaya çıkan maddeler, iş ekipmanı, üretim yöntem ve şekilleri, çalışma ortam ve şartları ile ilgili diğer hususlar dikkate alınarak işyeri için belirlenen tehlike grubu

KKD: Kişisel Koruyucu Donanımlar (KKD), işyerinde ve günlük kullanımda olası kazalara karşı korunma sağlamak amacıyla kullanılan ürünlerdir. Kişisel Koruyucu Donanım çalışma yaşamı dışında evde ve boş vakitlerde de kullanıldığından (dağcı ekipmanları, dalgıç kıyafetleri, güneş gözlükleri vs.) geniş bir kitleyi ilgilendirmektedir. Sağlık ve güvenlik temel haktır ve bu yüzden insanlar en yüksek seviyede koruma talep eder ve beklerler. Bu amaç doğrultusunda bir yeni yaklaşım direktifi olan 89/686/EEC sayılı Kişisel Koruyucu Donanım Direktifi, Kişisel Koruyucu Donanım Yönetmeliği olarak ülkemiz mevzuatına aktarılmıştır. Ülkemizde kullanılan, satılan ve ithal edilen tüm kişisel koruyucu donanımların CE işareti taşıması ve Türkçe kullanım kılavuzunun bulunması gerekmektedir. KKD'lerin bu özellikleri taşıması hem çalışanların hem de yasalara uyan üretici, tedarikçi ve satıcıların korunması açısından önem taşımaktadır. KKD'lerin CE (CE, ürünün Avrupa ürün mevzuatlarına uygunluğunu gösterir. CE işareti «Conformite European» kelimelerinin kısaltılmasıdır ve literatürdeki anlamı «European Conformity», Avrupa Normlarına Uygunluktur.) işareti taşıması o ürünün güvenli olduğu ve uygun kullanıldığında tam koruma sağlayacağı anlamına gelir. İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü tarafından tüm ülke çapında Kişisel Koruyucu Donanımların ilgili yönetmeliğe aykırılıkların tespiti amacıyla Piyasa Gözetim ve Denetimi faaliyetleri yürütülmektedir.

KAYNAKLAR

1. http://oyegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_04/26030407_genelge.pdf (Ziyaret Tarihi: 07.12.2017)
2. İş Kanunu (2003). Kanun no: 4857. Resmi Gazete, (25134).
3. İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği (2012). Resmi Gazete (28512).
4. İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (2012). Kanun no: 6331. Resmi Gazete, (28339).
5. Kamuda İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi (6331 Sayılı İSG Kanununun Kamuda Uygulanması), T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı-İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Ankara 2016
6. MEB 2014 /16 No lu Genelge.
7. MEB 2015 Eğitim Yapıları Asgari Tasarım Standartları Kılavuzu
8. MEB 28.04.2015 tarih ve 2015/02 No lu Merkez İSG Kurulu Kararı.
9. MEB İSG Okul Rehberi
10. Mesleki ve Teknik Eğitim Okulları İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
11. Şenkal, O., “Acil Durum Planları”, Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi, Tanır, F., Editör, Akademisyen Yayınevi, Ankara, ss.181-195, 2016
12. Şenkal, O., “Ekranlı Araçlarla Çalışmalarda İş Sağlığı ve Güvenliği”, Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi, Tanır, F., Editör, Akademisyen Yayınevi, Ankara, ss.265-271, 2016
13. Şenkal, O., “Elektrik Riskleri ve Korunma”, Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi, Tanır, F., Editör, Akademisyen Yayınevi, Ankara, ss.273-276, 2016
14. Şenkal, O., «İşyeri Ortamının Fiziksel Risk Etmenleri», Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi, Tanır, F., Editör, Akademisyen Yayınevi, Ankara, ss.47-55, 2016